

umění. Dokonce i s ohledem na vysvětlení hodnoty je potřeba něco dodat. Přesvědčení, že nejvýznamnějšího umění je třeba si cenit jako zdroje poznání, neimplikuje, že vše, co je nazýváno uměním, je buď hodnotné z tohoto důvodu, nebo vůbec ne, protože i to je nesprávné. Neimplikuje ani to, že umění, o kterém tímto způsobem uvažovat lze, je cenné pouze z tohoto důvodu. Není nic podivného na tom, když se někdo při čtení románu poučí a současně z něj má požitek, ani se to navzájem nevylučuje.

Navíc ti, kteří jsou zběhlí v jazyce, hudbě či malbě, se mohou rozhodnout své umění tímto způsobem nepoužít a přesto vytvoří mnohé, čeho je třeba si cenit. Komik a skladatel písní Michael Flanders jednou poznamenal, že zatímco smyslem satiry je „strhnout pozlátko polopravd a pohodlných iluzí“, smyslem jeho písní je vrátit je zpátky. Vtip a výstižnost textů jeho písní jsou dostatečnými důvody, proč si jich cenit. Proč bychom měli žádat víc? Autor velmi zábavných komických románů P. G. Wodehouse byl zase přesvědčen, že psaní velké literatury je nad jeho možnosti. Oprávněně se domníval, že jeho příběhy nemají hloubku. Přesto zachází s jazykem tak chytře a s takovou vnímavostí, že mu to lze jediné závidět, a jiný spisovatel, Richard Gordon, se nemýlil, když ho označil za „našeho největšího humoristu“ (ačkoliv samozřejmě ne romanopisce).

Právě díky takovým soudům mají někteří lidé tendenci tvrdit a jiní popírat, že práce autorů jako Flanders nebo Wodehouse je uměním. Ale jakmile poukážeme na všechny podstatné skutečnosti a rozdíly, nezbyvá toho mnoho, o čem by bylo možné se přít. Ať už jejich díla nazveme uměním nebo ne, je třeba si jich z určitých důvodů cenit. Nelze se z nich přiučit velkým pravdám, ale mohou být chytrá a zábavná. A jakmile je toto vše jednou vyřčeno, nemá smysl se dál ptát: „Je to umění?“

Kognitivismus vysvětluje, v jakém smyslu jsou některá tvořivá díla imaginace hlubší než jiná a proč na tom záleží. Hovoří-li se o umění v tom duchu, že je hluboké a významné, často je to chápáno jako zpochybnění evidentnějších hodnot, jakými jsou vtip, zábavnost a požitek. Ale tento dohad je nepodložený. Jakkoliv nadšeně vítáme domněnku, že v umění jde o víc než o požitek, není třeba popírat, že někdy je požitek jednou ze složek, které vytvářejí jeho

hodnotu. Je nutné zdůraznit, že normativní teorie umění, kterou zde rozvíjíme, nemá za cíl vymezit „skutečné umění“ nebo „umění v pravém slova smyslu“ a zahrnout tak „umění“, které tomuto popisu neodpovídá nebo nemůže odpovídat. Tato teorie by měla racionálně obhájit jistá rozlišení mezi uměleckými díly a formami, rozlišení, která se projevují nejen ve vyjadřovaných soudech, ale také v přisuzovaném postavení.

Normativní teorie se také nevyjadřuje k osobnímu vkusu: Není podstatné, zda někdo dává přednost románům D. H. Lawrence před romány P. G. Wodehouse, nebo má vyšší mínění o hudbě Michaela Toppetta než Scotta Joplina. Normativní teorie vysvětluje důvody, proč do studijních plánů zahrnovat autory jmenované na prvním místě spíše než ty, které jsme jmenovali jako druhé, nebo proč odlišné postavení, které se jejich umělecké tvorbě přisuzuje, není pouze důsledkem společenského předsudku či kulturní iluze. Je-li pravda, jak tvrdí estetický kognitivismus, že některá umělecká díla nám imaginativním osvětlováním naší zkušenosti umožňují hlubší porozumění lidské přirozenosti a lidské existence, pak skutečnost, že jim přiznáváme větší důležitost než dílům zábavným, není o nic větší záhadou než skutečnost, že rozlišujeme mezi významnými vědeckými pokusy a zábavnými nebo okouzujícími triky založenými na znalosti optiky či magnetismu. Věda může být stejně jako umění zábavná, může vyžadovat velmi vysoký stupeň odborných schopností, může mít praktické využití. Ale největšími vědeckými výkony jsou ty, které zásadním způsobem rozšiřují lidské poznání.

UMĚNÍ A LIDSKÁ PŘIROZENOST

Začali jsme srovnáním s vědou podle Goodmanova vzoru. Ale navzdory všemu, co bylo řečeno, by se mohlo zdát, že tato analogie stále ještě pokulhává. Předmětem vědeckého poznání je přirozený svět. Ten je tím, o čem pojednávají vědecké teorie. Ale zbývá ještě objasnit, o čem pojednává umělecké poznání. Co je jeho předmětem? Předcházející odstavec nám určitou odpověď nabídl, totiž lidskou přirozenost a lidskou existenci. Velká umělecká díla nám umožňují